EUROOPAN PARLAMENTTI

2004 *2009*

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

14.6.2007

TYÖASIAKIRJA

Tavoitteena lasten oikeuksia koskeva EU:n strategia

2 osa: Painopisteet

Kansalaisvapauksien sekä oikeus- ja sisäasioiden valiokunta

Esittelijä: Roberta Angelilli

III. JOITAKIN STRATEGIAN KESKEISIÄ PAINOPISTEALOJA

I. Kaikenlaisen väkivallan torjuminen

Lapsiin kohdistuva väkivalta ei ole missään muodossa perusteltavissa. Tämä oli professori Pinheiron selvityksen keskeinen näkemys 17. huhtikuuta pidetyssä kuulemistilaisuudessa, mihin tässä asiakirjassa myös yhdytään[1].

Tämän vuoksi on välttämätöntä ei ainoastaan rankaista väkivallantekijöitä vaan myös laatia strategia lapsiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi.

Euroopan unioni on jo ottanut käyttöön useita merkittäviä välineitä lapsiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi: Daphne- ja Agis-ohjelmat[2] sekä ihmiskaupan torjumista koskevan toimintasuunnitelman[3], ihmiskaupan torjunnasta 19. heinäkuuta 2002 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2002/629/JAI[4], Internetissä välitettävän lapsipornografian vastaisista toimenpiteistä 29. toukokuuta 2000 tehdyn neuvoston päätöksen[5], lasten seksuaalisen hyväksikäytön ja lapsipornografian torjumisesta 22. joulukuuta 2003 tehdyn neuvoston puitepäätöksen 2004/68/JAI[6] ja monenlaisia toimenpiteitä lapsiseksimatkailun torjumiseksi.

Viimeiseksi mainitusta näkökohdasta komission jäsen Frattini totesi 17. huhtikuuta pidetyssä kuulemistilaisuudessa, että komissio tekee yhteistyötä matkanjärjestäjien kanssa tehostaakseen toimenpiteitä jäsenvaltioista tulevan seksimatkailijavirran hillitsemiseksi. Esittelijä on tyytyväinen tähän ratkaisuun ja toivoo lisäksi, että otettaisiin käyttöön sellaisia menettelyjä, joiden avulla voidaan paremmin koordinoida valtion alueen ulkopuolelle ulottuvaa syytteeseenpanoa. Komission jäsen Frattini ilmoitti lisäksi, että 22.toukokuuta 2007 hyväksyttiin Internet-rikollisuutta koskeva tiedonanto.

Lasten seksuaalista hyväksikäyttöä tarkasteltaessa on lisäksi muistettava, että Euroopan neuvosto aikoo hyväksyä yleissopimuksen lasten suojelemiseksi seksuaaliselta riistolta ja hyväksikäytöltä. EU:n jäsenvaltiot ovat muodostaneet sopimuksesta koordinoidun kannan 36 artiklan komiteassa, ja tässä yhteydessä on esitetty yhteisön ja/tai EU:n liittymistä kyseiseen yleissopimukseen. Esittelijä kannattaa vilpittömästi sopimukseen liittymistä ja toivoo, että tästä asiasta esitettäisiin periaatteellinen kanta, jotta EU voi vastaisuudessa osallistua neuvotteluihin rikosoikeudellisia näkökohtia ja etenkin lastensuojelua koskevista tulevista yleissopimuksista ja ratifioida ne.

---

[1] Sérgio Paulo Pinheiro on laatinut YK:lle tutkimuksen lapsiin kohdistuvasta väkivallasta. Tutkimukseen voi tutustua eri sivustoilla, esimerkiksi http://www.unicef.org.

[2] Ohjelman tavoitteena on auttaa oikeusalan toimijoita, lainvalvontaviranomaisia ja EU:n jäsenvaltioissa ja ehdokasmaissa toimivien, uhrien auttamisesta vastaavien yksiköiden edustajia perustamaan eurooppalaisia verkkoja sekä vaihtamaan tietoja ja hyviä käytäntöjä.

[3] EU:n suunnitelma parhaista käytännöistä, vaatimuksista ja menettelyistä ihmiskaupan estämiseksi ja torjumiseksi, EUVL C 311, 9.12.2005.

[4] EYVL L 203, 1.8.2002.

[5] EYVL L 138, 9.6.2000.

[6] EUVL L 13/44, 20.1.2004.

Olisi ripeästi perustettava järjestelmä lasten suojelemiseksi seksuaaliselta hyväksikäytöltä. Siinä olisi säädettävä tehokkaista ja koordinoiduista valvontamekanismeista, niin että määrättyihin ammatteihin todellakin estetään pääsy sellaisilta henkilöiltä, joita on tuomionsa takia pidettävä soveltumattomina lasten kanssa työskentelyyn. Esittelijä toivookin, että neuvosto vahvistaa jäsenvaltioiden välistä oikeudellista yhteistyötä lasten hyväksikäyttöä ja lapsipornografiaa koskevissa tapauksissa, parantaa tietojenvaihtoa koskevaa yhteistyötä tuomioiden osalta EU:n tasolla ja saattaa voimaan joukon vähimmäisvelvoitteita jäsenvaltioille. Tämä on välttämätöntä, jotta taataan, että yhdessä jäsenvaltiossa seksuaalirikosten perusteella langetettu kielto työskennellä lasten kanssa olisi voimassa myös muissa jäsenvaltioissa.

Mitä tulee lapsipornoon Internetissä, komissio pohtii yhdessä joidenkin pankkilaitosten ja tärkeimpien luottokorttilaitosten kanssa mahdollisuutta sulkea on line –maksujärjestelmän ulkopuolelle sivustot, jotka myyvät lapsipornoa sisältävää materiaalia. Tämä on erinomainen aloite, joka ansaitsee kaiken huomiomme ja hyväksyntämme.

Siinä tapauksessa, että pankki – usein tarkastuksen tehneen luottokorttilaitoksen ilmoituksen jälkeen – peruuttaa sopimuksen myyjän kanssa, joka käy kauppaa lapsipornolla Internet-sivuilla, pankilla olisi oltava oikeus ilmoittaa tästä muille luottolaitoksille ”lapsen ensisijaisen edun” nimissä. Olisi perustettava tietokanta, josta löytyy jatkuvasti päivitettävä luettelo lapsipornon myyjistä. Näitä koskevat tiedot olisi lisäksi ilmoitettava heti kyseisen jäsenvaltion poliisille, Europolille ja Interpolille. Lapsipornon torjumiseksi Internetissä olisi myös järjestettävä yleisiä tiedotus- ja valistuskampanjoita lasten suojelemiseksi ja rikostentekijöiden tuomitsemiseksi.

Mitä tulee väkivaltaan web-sivuilla, olisi perustettava toimiva itsesääntelyjärjestelmä sivustoille, jotka välittävät ns. nettikiusaamiseen tarkoitettuja kuvia tai videoita. Web-sivujen hallinnoijien olisi valvottava sivuillaan olevia sisältöjä ja kiellettävä nettikiusaaminen, joka kannustaa väkivaltaan nuorten kesken ja oppilaiden ja opettajien nöyryyttämiseen. Tähän liittyen panen tyytyväisyydellä merkille yhteisön ohjelman "Safer Internet Plus"(2005–2008), jonka avulla pyritään edistämään Internetin ja uusien on line –tekniikkojen turvallisempaa käyttöä. Sen puitteissa on avattu erilaisia palvelevia puhelimia laittomien ja haitallisten sisältöjen kanssa tekemisiin joutuvien lasten auttamiseksi.

Huomiota on kiinnitettävä myös muihin viestintävälineisiin, erityisesti televisioon, jotta voidaan valvoa ja rajoittaa väkivaltaisten ja täten lapsille sopimattomien ohjelmien lähetystä.

Yksi vakava lapsiin kohdistuvan väkivallan muoto, jota on torjuttava, on sukupuolielinten silpominen. Tämä ilmiö on seurausta kasvavasta maahanmuutosta, johon ei suinkaan aina liity todellinen integroituminen, ja se on lisääntynyt huimasti myös Euroopan unionin alueella. Usein myötämieliset lääkärit tekevät näitä operaatioita salaa, mutta vielä useammin tämän vahingonteon uhreiksi joutuvat lapset viedään alkuperämaahansa ja silvotaan siellä vailla minkäänlaista lääketieteellistä tietoa tai hoitoa. Tästä aiheutuva haitta on pysyvä, ja sillä on vakavia seuraamuksia uhrin fyysiselle ja henkiselle terveydelle. Tätä ongelmaa olisi pohdittava yhteistyössä alkuperämaiden kanssa.

Ihmiskaupan torjunnan alalla[1] esittelijä haluaa korostaa Europolin ja Eurojustin kanssa tehtävän yhteistyön tuomaa mahdollista lisäarvoa ja katsoo, että niiden toimintaa on tehostettava kaikin tavoin lasten suojelemiseksi tältä kärsimykseltä sekä seksuaalisen hyväksikäytön lisäksi kaikilta muilta väkivallan ja hyväksikäytön muodoilta. Todellisuudessa lapsia voidaan käyttää hyväksi mitä erilaisimmin tavoin, esimerkiksi laittamalla heidät kerjäämään, mikä loukkaa kiistatta lasten ihmisarvoa ja aiheuttaa vakavia psykologisia vaurioita. Kaikkien jäsenvaltioiden pitäisikin kieltää sen harjoittaminen. Esittelijä toivookin, että jäsenvaltiot antaisivat Europolille ja Eurojustille kaikki olennaiset tiedot, joilla voidaan parantaa näiden elinten tehokkuutta, ja että Europol tiivistää yhteistyötään sekä Interpolin että Frontexin kanssa.

17. huhtikuuta järjestetyssä kuulemistilaisuudessa komission jäsen Frattini korosti haluavansa torjua väkivaltaisia videopelejä tiiviissä yhteistyössä alan teollisuuden kanssa, mitä esittelijä kannattaa varauksetta.

2. Köyhyyden ja syrjinnän torjuminen ja oikeus koulutukseen

Strategialla halutaan tukea ja panna täytäntöön vuosittuhattavoitteet, joissa asetetaan kaikkia maailman asukkaita ja ennen kaikkea lapsia koskevat yleiset prioriteetit. Näihin tavoitteisiin kuuluu äärimmäisen köyhyyden torjunta, peruskoulutus kaikille, äitien terveyden kohentaminen, lapsikuolleisuuden vähentäminen ja hiv/aidsin torjuntakampanjat sekä rokotuskampanjat.

Niihin kuuluu myös lapsien suojeleminen pahimmilta hyväksikäytön muodoilta, kuten lapsityövoiman käyttö, lasten hyväksikäyttö selkkauksissa (lapsisotilaat) ja kotiorjuus.

Köyhyys aiheuttaa usein sosiaalista syrjäytymistä ja syrjintää.

Tiedonannossaan komissio toteaa aikovansa vuodesta 2007 alkaen työskennellä lasten köyhyyttä koskevien toimien keskittämisen puolesta EU:ssa.

Onkin oleellista, että EU käy käsiksi näihin ongelmiin lasten oikeuksia koskevan yleissopimuksen määräysten mukaisesti: sen 27 ja 28 artiklassa tunnustetaan jokaisen lapsen oikeus hänen ruumiillisen, henkisen, hengellisen, moraalisen ja sosiaalisen kehityksensä kannalta riittävään elintasoon sekä lapsen oikeus koulutukseen. Samainen oikeus koulutukseen toistuu myös EU:n perusoikeuskirjan 14 artiklassa.

EU:n on siis huolehdittava siitä, ettei minkäänlaista koulutukseen pääsyyn liittyvää syrjintää sallita. Rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta 29. kesäkuuta 2000 annettu neuvoston direktiivi 2000/43/EY on kuitenkin nykyisin ainoa asiakirja, jossa velvoitetaan jäsenvaltiot kieltämään kaikenlainen välitön tai välillinen syrjintä koulutuksen alalla. Käytännössä tämä tarkoittaa, että yhteisön nykyisen lainsäädännön nojalla koulutukseen liittyvältä syrjinnältä on suojattu vain etniset vähemmistöt, uskonnollisista ja kielellisistä vähemmistöistä poiketen. Esittelijä katsookin, että

[1] Komission jäsen Frattini ilmoitti, että ihmiskaupan vastaista teemapäivää vietetään 17. lokakuuta.

koulutukseen pääsyyn liittyvää syrjintää vastaan olisi taattava laajempi suoja uusilla säännöksillä[1].

Vuosi 2007 on yhdenvertaisten mahdollisuuksien teemavuosi. Esittelijä toivoo, että komissio ryhtyy laatimaan direktiiviä, jonka soveltamisala kattaa kaikki rodusta tai etnisestä alkuperästä riippumattoman yhdenvertaisen kohtelun periaatteen täytäntöönpanosta annettuun direktiiviin kuuluvat alat (3 artikla) ja jota sovelletaan EY:n perustamissopimuksen 13 artiklassa lueteltuihin syrjintäperusteisiin: sukupuoli, rotu, etninen alkuperä, uskonto tai vakaumus, vammaisuus.

Vammaisten lasten olisikin oltava etusijalla Euroopan unionin tulevissa toimissa lasten oikeuksien suojelun alalla. Tähän liittyen olisi korostettava, että vammaiset lapset ovat pikemminkin eri lailla kyvykkäitä lapsia ja että näin ollen on erittäin tärkeää panostaa heidän kehitykseensä ja heidän kunnioittamiseensa.

Esittelijä katsoo myös, että määrätyissä tapauksissa, ja etenkin romanilasten kohdalla, olisi suunniteltava syrjinnän torjuntaa koskevia myönteisiä toimia. Tämä vaikuttaakin olevan ainoa tapa puuttua syrjintään, jota heihin toisinaan kohdistuu[2].

Erityisesti olisi edistettävä koulunkäyntikampanjoita, joilla puututaan vähäiseen luku- ja kirjoitustaitoon, sekä kohdennettuja toimia, joilla pyritään vähentämään koulun keskeyttäneiden korkeaa määrää romanivähemmistöjen parissa.

Samalla olisi tuettava terveydenhuoltojärjestelmien rokotus- ja terveydenhuoltokampanjoita romanilasten ja -vauvojen parissa, sillä heillä on usein korkea riski sairastua.

Kohdennettuja toimia tarvitsevat lisäksi erityisesti katulapset, joita koskevat tiedot ovat hyvin puutteellisia, vaikka heitä koskevat toimet olisivat perusteltuja heidän hätänsä takia.

3. Siirtolaislasten oikeudet

Tiedonannossaan komissio korostaa, että "haasteena on myös huolehtia siitä, että maahanmuuttaja-, turvapaikanhakija- ja pakolaislasten oikeudet otetaan täysimääräisesti huomioon EU:n lainsäädännössä ja politiikassa"[3]. Esittelijä kannattaa varauksetta tähän haasteeseen vastaamista.

Komission on ehdotettava lähikuukausina Euroopan parlamentille ja neuvostolle uusia turvapaikka-alan välineitä yhteisen turvapaikkajärjestelmän toteuttamiseksi. Esittelijä korostaa jo nyt, että lasten erityistilanne on otettava paremmin huomioon kaikissa tässä yhteydessä toteutettavissa toimenpiteissä. Vaikka nykyisiin välineisiin kuuluukin lastensuojelusäännöksiä, ne eivät aina riitä, ja niiden soveltamisessa on edelleen ongelmia[4]. Näin ollen on huolehdittava esimerkiksi siitä, että tapausten käsittelystä vastaavat viranomaiset saavat erityiskoulutuksen ja että lasta kuullaan hänen ikänsä edellyttämissä

[1] Ks. tältä osin perusoikeusasiantuntijoiden verkoston erityisraportti nro 4, 25. toukokuuta 2006, s. 45.
[2] Esimerkkejä asiaa koskevista hyvistä käytännöistä, ks. yllä mainittu raportti, s. 46 ss.
[3] KOM(2006)0367, s. 7.
[4] Ks. tältä osin YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun viraston edustajan puheenvuoro 17. huhtikuuta pidetyssä kuulemistilaisuudessa, http://www.europarl.europa.eu/hearings/default_en.htm.

olosuhteissa, jotka on määriteltävä mahdollisimman tarkasti, ja että lasten traumaattisia kokemuksia lisäävälle säilöönotolle kehitetään vaihtoehtoja. Myös "lapsen ensisijainen etu" on määriteltävä täsmällisesti tiiviissä yhteistyössä YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun toimiston kanssa, joka on kehittänyt ensisijaisen edun käsitettä koskevan virallisen määritysmenettelyn, BID:n (Best Interests Determination)[1].

Tällä määritelmällä on erityisen suuri merkitys ilman saattajaa oleville alaikäisille, joiden asema on kiistatta heikko[2]. Onkin huolehdittava siitä, että he saavat asianmukaista tietoa oikeuksistaan ja mahdollisuuksista niiden puolustamiseen ja että he saavat mahdollisimman pian avukseen laillisen edustajan.

Lisäksi useiden lasten syntymästä ei ilmoiteta viranomaisille. Jos lasta ei ole ilmoitettu väestörekisteriin, hänellä ei myöskään ole oikeutta henkilöllisyyteen, nimeen, kansallisuuteen, koulutukseen ja terveydenhuoltoon. Lasten ”näkymättömyys” vaatii konkreettista toimintaa, sillä tällaisella lapsella ei ole oikeudellista asemaa, minkä vuoksi on vaikeaa valvoa, loukataanko hänen oikeuksiaan, sekä puuttua siihen ja rangaista siitä. Lapset, joita ei ole ilmoitettu väestörekisteriin, joutuvat usein lapsikaupan ja seksuaalisen hyväksikäytön uhreiksi, orjuuteen tai lapsityövoimaksi.

IV. PÄÄTELMÄT

Edellä mainitut alat, joilla lasten oikeuksiin on kiinnitettävä erityistä huomiota, ovat vain muutamia niistä kysymyksistä, jotka on otettava huomioon, jotta "valtavirtaistaminen" todella onnistuisi. Luonnollisesti myös muilla ongelma-alueilla on toteutettava konkreettisia toimia. Pelastakaa lapset -järjestön kyselytutkimuksen mukaan elintarvikevalistus, alkoholin väärinkäyttö ja huumeiden leviäminen ovat esimerkkejä niistä suurista ongelmista, joita lapset itse haluaisivat käsitellä.

Monia muitakin lasten oikeuksia loukataan tai niitä ei kunnioiteta kuten pitäisi. On olemassa paljon lapsiin liittyviä hätätilanteita. Niistä tässä muutama esimerkki: kansainvälisten lapsikaappausten räjähdysmäinen lisääntyminen, kansainvälisiä adoptioita vaikeuttava monimutkainen byrokratia, pakkoavioliitot, jälkeäkään jättämättä kadonneiden lasten valtava määrä.

Kuten esittelijä johdanto-osassa totesi, komission ehdottaman strategian painopistealoista keskustellaan perinpohjaisemmin tuonnempana ja erilaisissa yhteyksissä, kuten Berliinissä ensimmäistä kertaa kokoontuneessa foorumissa.

Lisäksi on tärkeää arvioida tulevaa perheen ja syntyvyyden tukemista koskevaa eurooppalaista strategiaa, myös pienten lasten oikeuksien takaamiseksi.

---

[1] Ensisijaisen edun virallinen määritelmä (BID) on virallinen menettely, joka koostuu YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun toimiston toimivaltaan kuuluvista erityisistä turvallisuusmenettelyistä ja määrättyjä lapsia koskevista dokumentointivaatimuksista. Päätöksentekijän on harkittava tasapuolisesti kaikkia tiettyyn tapaukseen liittyviä olennaisia tekijöitä ja painotettava tarkoituksenmukaisesti lapsen oikeuksien komiteassa ja muissa ihmisoikeusasiakirjoissa tunnustettuja oikeuksia ja velvollisuuksia, jotta päätös lapsen oikeuksien suojelusta parhaalla mahdollisella tavalla olisi kokonaisvaltainen.

[2] YK:n pakolaisasiain päävaltuutetun toimiston arvion mukaan 4–5 prosenttia EU:n alueelle saapuvista turvapaikanhakijoista on ilman saattajaa olevia alaikäisiä, toisin sanoen vuonna 2006 heistä oli alaikäisiä 8 000-10 000.